

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Kameravalvonta sosiaalihuollon toimintayksiköissä

Etelä-Suomen aluehallintovirastoon saapuneiden hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021; jäljempänä järjestämislaki) 44 §:n perusteella toimittamien tarkastuskertomusten, aluehallintoviraston suunnitelmaperusteisten tarkastuskäyntien ja hyvinvointialueiden yhteydenottojen perusteella useissa sosiaalihuollon toimintayksiköissä on käytössä kameravalvonta.

Hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021; jäljempänä hyvinvointialuelaki) 7 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta, hyvinvointialueen asukkaana laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden:

- 1) yhdenvertaisesta saatavuudesta;
- 2) tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä;
- 3) tuottamistavan valinnasta;
- 4) tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta;
- 5) viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Hyvinvointialue voi hoitaa tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle hyvinvointialueelle. Lisäksi hyvinvointialueiden tehtävien järjestäminen voidaan koota yhdelle tai useammalle hyvinvointialueelle, jos se on välttämätöntä palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi, riittävien henkilöstö- ja muiden voimavarojen tai tehtävässä tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi taikka muusta vastaavasta ja perustellusta syystä. Hyvinvointialue vastaa tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu on siirretty toiselle hyvinvointialueelle tai tehtävän hoitamisesta vastaa lain nojalla toinen hyvinvointialue.

Hyvinvointialuelain 10 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueen tulee ohjata ja valvoa sen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelutuotantoa. Hyvinvointialueella on oikeus saada yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä palveluiden asianmukaisen tuotannon edellytysten varmistamista ja valvonnan toteuttamista varten välttämättömät tiedot ja selvitykset. Hyvinvointialueen viranomaisella on lisäksi palveluiden asianmukaisen tuotannon edellytysten varmistamista ja valvonnan toteuttamista varten oikeus tarkastaa yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita sekä päästä tässä yhteydessä yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan hallinnassa oleviin tiloihin. Tarkastusoikeutta ei ole

kuitenkaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyihin tiloihin, ellei tarkastaminen ole välttämätöntä asiakkaan aseman ja oikeuksien sekä asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi. Tarkastukseen sovelletaan muutoin, mitä hallintolain (434/2003) 39 §:ssä säädetään.

Järjestämislain 40 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan on tämän lain mukaisessa toiminnassaan varmistettava omavalvonnalla tehtäviensä lainmukainen hoitaminen ja tekemiensä sopimusten noudattaminen. Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan on omavalvonnassaan erityisesti varmistettava palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus. Tehtävien ja palvelujen omavalvonta on toteutettava osana niiden järjestämistä ja tuottamista.

Järjestämislain 41 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestämisvastuunsa nojalla ohjattava ja valvottava yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita jatkuvasti palveluja tuottaessa. Jos yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenee mahdollisia epäkohtia tai puutteita, hyvinvointialueen on ohjattava yksityistä palveluntuottajaa tai tarvittaessa pyydettyä yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta asiasta selvitystä asettamassaan riittävässä määräajassa. Epäkohtien tai puutteiden ilmettyä hyvinvointialueen on vaadittava niiden korjaamista asettamassaan riittävässä määräajassa. Jos on kyse asiakas- tai potilasturvallisuutta olennaisesti vaarantavista epäkohdista tai puutteista, hyvinvointialueen on vaadittava niiden välitöntä korjaamista.

Saman pykälän 3 momentin mukaan, jollei yksityinen palveluntuottaja tai tämän alihankkija korjaa epäkohtia tai puutteita hyvinvointialueen asettamassa määräajassa, hyvinvointialueen on tarvittaessa ryhdyttävä 15 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisiin toimenpiteisiin korvauksen alentamiseksi tai sen maksamisesta pidättymiseksi. Jos rikkomukset ovat olennaisia tai toistuvia, hyvinvointialueen on ryhdyttävä toimenpiteisiin sopimuksen irtisanomiseksi tai purkamiseksi.

Suomen perustuslain (731/1999) 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Aluehallintovirasto toteaa, että lainsäädäntö sosiaalihuollon toimintayksiköissä käytettävästä kameravalvonnasta on puutteellinen suhteessa asiakkaiden yksityisyyden suojaan. Aluehallintovirasto viittaa tietosuojavaltuutetun päätökseen (539/451/2011), jonka mukaan kameravalvonta asuintiloissa puuttuu voimakkaasti henkilöiden yksityisyyden ja yksityiselämän suojaan. Asiakkaiden suostumuksellakaan

ei tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan voida syrjäyttää vaatimusta siitä, että kameravalvonnan tulee olla lain sallimaa ja henkilötietojen kerääminen sen avulla asiallisesti perusteltua kyseessä olevan toiminnan kannalta. Eduskunnan oikeusasiamies on useissa ratkaisuisissaan (muun muassa EOAK/5377/2018 ja EOAK/2008/2019) ottanut kantaa kameravalvontaan sosiaalihuollon yksiköissä.

Ylimmän laillisuusvalvojan ja tuomioistuimen ratkaisuihin viitaten aluehallintovirasto toteaa, että sosiaalihuollon yksikössä asiakkaan oman huoneen lisäksi yksikön asiakkaiden käyttöön tarkoitetut yhteiset tilat kuuluvat kotirauhan ja yksityiselämän suojan piiriin. Aluehallintovirasto katsoo, että asiakkaan oma huone ja yksikön asiakkaiden käyttöön tarkoitetut yhteiset tilat muodostavat yhdessä asiakkaan kodin, minkä vuoksi myös yksikön yhteisissä tiloissa on annettava asiakkaalle mahdollisuus toteuttaa yksityiselämän piiriin kuuluvia toimintoja ilman, että hänen yksityisyyttään loukataan oikeudettomalla kameravalvonnalla.

Aluehallintovirasto korostaa, että yksikössä on oltava asiakkaiden palvelutarpeeseen nähden riittävästi sosiaali- ja terveydenhuollon koulutettua henkilökuntaa kaikissa työvuoroissa takaamaan asiakkaiden turvallisuutta. Kameravalvonnalla ei voida korvata puutteita henkilöstön määrässä.

Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään (KHO:2017:132) käsitellyt kameravalvonnan käyttöä asiakkaan huoneessa ja wc-tiloissa. Ratkaisu on koskenut kehitysvammahuollon yksikköä. Ratkaisun mukaan tällaisen kameravalvonnan käyttämisestä päättäminen ei ole kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain nojalla sallittua. Tältä osin ei ole oikeudellista merkitystä sillä, että rajoitustoimenpide, jota ei sallita mainitussa laissa, mahdollisesti olisi asianomaisen kehitysvammaisen henkilön edun mukainen tai hänen perusoikeuksiaan vähemmän rajoittava kuin sallitut rajoitustoimenpiteet.

Edellä mainittujen perustelujen vuoksi aluehallintovirasto ei pidä sosiaalihuollon yksikön asiakashuoneissa eikä yksikön asiakkaiden käyttöön tarkoitetuissa yleisissä tiloissa tapahtuvaa kameravalvontaa asianmukaisena.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan kameravalvontaa voidaan tarvittaessa käyttää sosiaalihuollon yksikössä esimerkiksi lääkehuoneissa, ulkoalueiden valvonnassa tai yksikön sisäänkäyntien yhteydessä eli tiloissa, jotka eivät kuulu sosiaalihuollon yksikön asiakkaiden yksityisyyden suojan piiriin. Jos edellä mainituissa tilanteissa käytetään nauhoittavaa kameravalvontaa, on yksikön huolehdittava Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679) ja tietosuojalain (1050/2018)

edellyttämistä toimenpiteistä kuten kameravalvontaa koskevasta informoinnista ja rekisteriselosteen laatimisesta. Ennen kameravalvonnan aloittamista tulee kuitenkin ratkaista kysymys siitä, asettaako tietosuojatai muu lainsäädäntö joiltakin osin rajoituksia kameravalvonnan käytölle kyseisissä tiloissa.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa (KHO:2017:132) todetaan, että jos kameravalvontaa käytetään yksikön ulko-ovien kulunvalvonnassa tai yksikön piha-alueella, tulee erityisesti pitää huolta yksikössä olevien henkilöiden yksityisyyden suojasta. Kameravalvonnasta, joka loukkaa yksityisyyttä, voi seurata rangaistus rikoslain (39/1889) 24 luvun 6 §:n mukaisena salakatseluna.

Aluehallintovirasto ohjaa hyvinvointialueita ja Helsingin kaupunkia huomioimaan edellä mainitun ohjauksen järjestämis- ja valvontavastuulleen kuuluvan toiminnan omavalvonnassa ja valvonnassa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon
valvontayksikön päällikkö

Niina Väkeväinen

Lisätietojen antajat

Lastensuojelu: Eero-Tapani Hynynen, p. 0295 016 064

Muut lapsiperheiden sosiaalipalvelut: Jaana Lohvansuu, p. 0295 016 731

Työikäisten sosiaalipalvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut: Sari Torttila, p. 0295 016 163

Kehitysvammahuolto ja vammaispalvelut: Marja-Leena Alanko, p. 0295 016 218 ja Leila Eklöv, p. 0295 016 164

Vanhuspalvelut: Saija Lindström, p. 0295 016 581 ja Päivi Vainio, p. 0295 016 091

Jakelu

Helsingin kaupunki
Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
Kanta-Hämeen hyvinvointialue
Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
Kymenlaakson hyvinvointialue

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Päijät-Hämeen hyvinvointialue
Vantaan ja Keravan hyvinvointialue

Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 1, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.etela@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ESAVI/43775/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/43775/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Väkeväinen Niina 29.11.2023 09:28